

A. 7925
~~5814~~
v. 10

173785

Bibb oure unca

V.N. Karazin Kharkiv National University

00265590

8

ЦНБ ХНУ
Дата повернення:

К. 5817.

К. 5817

ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ

◆ N 10 ◆

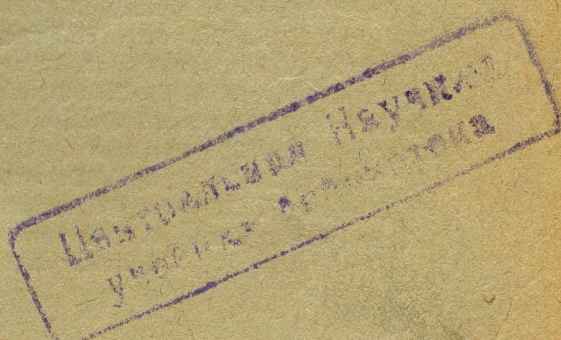
1925

186

1925

1960

1839 (27)

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

Продовжується передплата на 1925 рік на великий український громадсько - політичний і літературно - науковий місячник

„ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ“

РІК ВИДАННЯ ТРЕТІЙ

Редагують: С. Пилипенко, П. Тичина, О. Шумський (головний редактор), М. Хвильовий, М. Яловий

В журналі за минулий час брали участь: І. Айзеншток, В. Алешко, Х. Алчевська, Б. Антоненко - Давидович, Акад. Д. Багалій, М. Бажан, Е. Берглер, С. Бен, Проф. О. Білецький, М. Білич, М. Биковець, О. Бургардт, Ю. Будак, Д. Бузько, О. Бузинний, В. Бушуєв, А. Буценко, К. Буровій, М. Васильківський, О. Ведмицький, С. Вітек, П. Височанський, О. Водолажченко, В. Вражливий, І. Ворона, К. Галкін, А. Гарасевич, Проф. Б. Герасимович, О. Гермайзе, А. Головка, Д. Головка, М. Горбань, М. Грінченко, П. Груньський, А. Гуревич, Инж. В. Данилевський, Р. Данківська, К. Дешевов, І. Дніпровський, М. Доленго, О. Донченко, В. Домазар, О. Досвітній, О. Дорошкевич, М. Драй - Хмара, В. Дудар, Ф. Дунаєвський, К. Дубняк, І. Єрофіїв Проф. Желіховський, О. Журлива, А. Журбенко, Д. Загул, Заккарія, С. Зарудний, В. Зборовець, М. Зеров, К. Зінківець, М. Івченко, М. Ірчан, М. Йогансен, Проф. Е. Кагаров, Л. Каплан, Я. Качура, І. апустьянський, Е. Квірінг, Л. Кістяківський, Проф. Клопотов, В. Клоков, О. Коблянський, С. Кожушний, Г. Коляда, Проф. П. Козицький, В. Коряк, Г. Коцюба, А. Ковалівський, Гр. Коваленко - Коломацький, Л. Коваленкова, О. Копиленко, Г. Косинка, О. Конторин, К. Копержинський, В. Краснов, С. Кравців, М. Крамар, Проф. М. Кравчук, І. Крушельницький, І. Кулик, Проф. П. Кучеренко, Є. Лавренко, О. Лан, Д. Лебедь, Д-р А. Лемберг, А. Лісовий, С. Літвин, А. Любченко, М. Любченко, Проф. Я. Мамонтів, В. Мазуренко, Гн. Маркуш, М. Майський, І. Майдан, Ю. Меженко, О. Мизерницький, Н. Мірза-Авакянц, В. Мішковський, І. Микитенко, В. Мисик, М. Могилянський, М. Мотузка, А. Музичка, Д. Наумів, М. Нексе, А. Носів, І. Омельченко, Т. Осмача, Проф. С. Остапенко, А. Панів, І. Павелко - Селецький, П. Панч, С. Певзнер, Д. Петро-ський, Г. Петніков, Г. Петренко, В. Підмогильний, Проф. Підгаєцький, Г. Піддубний, Т. Підхмарний, Л. Піонтєк, Є. Плужник, Проф. М. Плевако, Д. Полонянка, В. Поліщук, В. Порицький, О. Попів, М. Равич - Черкаський, К. Раковський, Б. Рейнштейн, А. Річицький, В. Різниченко, М. Рильський, Проф. І. Рибаків, С. Розентул, Н. Романович - Ткаченко, М. Рудаш, В. Сазанський, В. Самійленко, Проф. С. Семковський, М. Семенко, О. Синівський, М. Сінгалевиц, М. Скрипник, Н. Сливенко, О. Слісаренко, Ю. Смолич, О. Соколовський, В. Сосюра, В. Станко, Г. Стелецький, М. Сулима, М. Сухицький, І. Сухоплієв, І. Іаранушенко, Д. Тась, Б. Тен, Б. Тенета, Мик. Терещенко, Проф. Б. Тимофіїв, Г. Тисяченко, П. Тиховський, Б. Тиверець, І. Ткачук, І. Ткаченко, Ю. Топко, О. Триліський, Акад. Тутківський, Ю. Тютюнник, С. Уманський, П. Усенко, Проф. О. Федоровський, П. Філіпович, М. Філянський, Гр. Хименко, Г. Хоткевич, А. Хом'яко, П. Христюк, І. Цітович, О. Чабан, В. Чередниченко, Я. Чепіга, М. Чернявський, Проф. Є. Черняхівський, З. Чучмарів, В. Чугай, В. Чубар, Ф. Шаасвицький, А. Шамрай, І. Шевченко, Г. Шкурупій, А. Шмигельський, В. Шопинський, М. Шраг, М. Шербак, Н. Щербина, В. Щепотьєв, Проф. А. Шукарів, В. Яблуненко, Проф. М. Яворський, Акад. Д. Яворницький, Б. Якубський, С. Якимович, Проф. Яната, Ю. Яновський, В. Ярошенко, С. Ярошенко.

Див. 3 стор. обгортки

к. 58/8

ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ

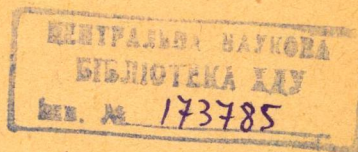
ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ
І ЛІТЕРАТУРНО - НАУКОВИЙ
МІСЯЧНИК

126

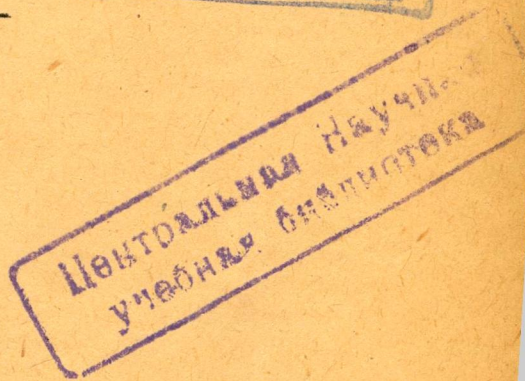
1934

№ 10

(31)

1839 (27)

ЖОВТЕНЬ, 1925

ПЕРША ДРУКАРНЯ ДЕРЖВИДАВУ
УКРАЇНИ ім. Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО
ХАРКІВ

ЗМІСТ

	Стор.
Дмитро Загул. Дитирамб водоспаду (Поезія)	1
Володимир Сосюра. Дівчина на розі (Поезія)	3
Сергій Жигалко. Степом	11
Мик. Сайко. Дніпрова ідилія (Поезія)	46
Г. Брасюк. Сні і дійсність	54
Дмитро Фальківський. ** (Поезія)	62
Бор. Тенета. Мусема	66
Т. Лукрецій Кар. Про природу (Поезія)	70
 М. Яловий. „Щоденник“ В. Чумака (Черненко)	 74
Петро Лісовий. По Україні	86
Б. Козельський. Зимовий похід	99
Ів. Ерофіїв. Перший журналіст на Слобожанщині	107
 Каменський. Діалектична формула щастя	 118
А. Ковалівський. Етнографія та етнологія	127
 Гр. Майфет. Матеріали до характеристики творчости П. Тичини	 132 ✓
Б. Навроцький. Т. Шевченко, як прозаїк	163
Басехес. Нове мистецтво на Заході та інтелігенція	181
 Економічний огляд	 185
 Хроніка	 193
 Бібліографія	 211
 Листи до редакції	 227

ДИТИРАМБ ВОДОСПАДУ

(ЗА І. ГОЛЕМ)

Води і люди!
Ви вічний, могутній рух!
Нестримні діти природи,
Спонука спонук,
Ви — дух!
Ви сила!
Води і люди.

Ні гори, ні скелі —
Не стримають ваших стрімких доріг,
Не вдержать навальний ваш біг —
Ні простори пустелі,
Ні примари богів угорі,
На хмарній небесній стелі.

Не вдержаться гори,
Де ваша сила пройде —
Звуться сині простори,
Бог упаде,
А рух ваш не згасне ніколи,
Ніколи...
Ніде!

Перед промінем вашим
Кришиться криця,
Кремінь, граніт, —
Перед поглядом вашим
Зникає запона тисячоліть, —
Перед голосом вашим
Мовчання смерти стоїть —
Розкрийте — одверте.

О, водоспаде,
Танцюристе перлистий!
Зі свого стрімкого
Водяного стовбура
На твердому пні —
Ти цвітеш свій танок до землі,

Мільйонами струнних гілок —
З міріадами перлів - квіток.

Оддаєшся траві,
Кропиві отруйній
Над рівчаками доріг,
Гониш стрункі водограї
Соковито зелених пальм до - гори.
Мерзне дрібна незабудька
В холодній твоїй росі,
А маслина — дерево
Мідяними помпами - смоками
Висисає твій сок, —
Вічний коханку землі!

Отже - ж і я, —
Люба земле моя, —
Я, твій безсмертний коханець,
Розіллуся потопою, зливою,
Нестримною повіддю,
Людство заллю.

До - низу! До - низу з верхів самоти!
До - долу, до - дому лети,
Буйний дунаю!
Шумом кохання в долах розтану
(На скелях високих
Оком своїм
Глибінь долин я зміряю).

Розженусь, розбіжусь —
І в море голів увіллусь,
Де злидні, де горе нужденних.

До темних проваллів поборених, зморених,
Закутих, пригноблених —
До сірих пустель і безодень безплідних,
До безкраїх степів бідняків,
До задимлених гаванів вигнанців —
Скрізь розіллусь,
Зіллуся з морем зітхань і сліз.

У - низ! у - низ!
До скам'янілого глибу,
В засохлу скибу,
Водоспаде, спустись!
Мушиш слухатись
Вічного трибу:
У - низ! у - низ!

Хто роздаровує силу свою,
Непомітно стає багатцем.
Джерелами уст
І сміхом очей
Дарунки свої розіллю —
Велику любов у -ночі роздаю.

Беріть мою силу, беріть її!
Дарую, що маю — свою любов.
Буду розтрачуватись до краю
Знову і знову,
Бо знаю я:
Невичерпні глетчери землі,
Невичерпні джерела серця.

1925 р.

ВОЛОДИМИР СОСЮРА

ДІВЧИНА НА РОЗІ

I

І коли засне вечірнє місто,
Зацвіте примарою у млі,
Буде чуть, як пада в сквері листя
На долоні стомленій землі.

Буде чуть, як крила журавині
В вишині осяяній шумлять,
І потонуть думи в шумовинні,
Як у сині пальцями гілля.

Вже не тягне на село додому;
Там, де дні пливли мої малі,
Я чужий у полі голубому
І здаюсь я гостем на селі.

Десь кричать і мчаться паровози,
І в горі пропелери шумлять...
Я піду до дівчини на розі,
Що за три квартали відціля.

Вже вона в міліції два роки
На посту стоїть біля ЦК.
В неї очі карі та глибокі,
Вся вона і ніжна і струнка.

Мов калина росяна у маї,
Мов в гаю троянда молода.
І за що вона мене кохає,
Я ніяк не можу розгадать.

Вся вона, мов зоряна розмова,
Мов пахучий вітер у траві, —
Я ж такий сумний і ніяковий,
І у мене каблуки криві.

Серце кров жене в солодкі жили,
А в лице повітря, мов вино.
Я прийшов. Її давно змінили,
І в ЦК ще світиться вікно.

„Ти прийшов!?“ і персами тугими
До грудей притиснеться моїх.
... Синь і синь... а там осінні рими,
А за ними — моря синій сміх.

Сил нема, сказати немає мочи,
Що у мене жінка і маля.
Бо вона і слухати не хоче,
Все губами рота затуля.

Бо вона з усмішкою ясною
На хвилину губи одрива,
Й мов вечірне листя наді мною,
Шелестять і падають слова.

Ми йдемо. І ллється голос милий,
Ніби губи юні до чола:
Як вона гімназію скінчила
І в радянській Венгрії була.

Все мені давно уже знайоме,
А слова — тюльпанами кругом:
Як вона любила воїнкама,
Як її покинув воїнком.

Не зведе очей своїх тривожних,
І думки з моїми в даль летять...
„Ну, скажи! Невже тепер не можна
Говорить інтимно про життя?“

Ми йдемо. Я думаю: „В-останнє“...
Все мовчить і слухає й цвіте.
О любов, о зоряне мовчання,
О руки тремтіння молоде!

II

Я сьогодні сказав про дружину
І про сина дівчині сказав.
Плакав вітер, і айстри осінні
Нахилялись до зляканих трав.

Там, на заході, хмарні овали,
Небокрай помарнів і поблід.
Ти нічого мені не сказала,
Тільки довго дивилась у слід.

З того часу я сонний неначе.
Груди болем нестерпно стиска,

Як зажурену дівчину бачу
На посту біля дому ЦК.

Стій, кохана. Така наша доля.
Серце тихим привітом цвіте...
Я пригадую вітер у полі
І волосся твоє золоте.

Наче сонце пронизує груди,
І у жилах не кров, а вино.
Я ніколи тебе не забуду,
Хоч у мене дружина й синок.

1925 р.

СЕРГІЙ ЖИГАЛКО

СТЕПОМ

I

На перший вигляд було років 25. Смугляве лице, зоране незчисленними рівчаками, надавало йому величезну силу волі, а високий лоб говорив про відповідний інтелект цієї людини.

Це був чоловік, якого могла сплодити тільки жовтнева революція.

Кожна рисочка, кожний рух був ніби випалений, загартований; якоюсь таємничістю віяло од його міцно стулених губів і цілого проміння колійок коло куточків рота.

Під лобом ясно переливалися великі, блакитні криниці.

Він витирав хусточкою спітніле мокре чоло, скинув кашкета і м'яке повітря, що віяло з далеких василькових меж вбирав глибоко в груди. Очі вп'ялися в даль, — де обрій поклав на лоно своє веселки і, похитуючись, ішов під житом.

Далекими стежками, по - між нивами, де Чумацький Шлях килими стеле, іде чоловік.

Він здається чужий на глибоких ланах і м'яких нивах; важким залізом віє од його рівної ходи, — і він все йде і йде шляхом, вгрузає тілом в обрій і ховається за колючими кущами над байраками.

І здається, — що ураганом мчиться за ним подих кривавих злив, здається, на кожній зім'ятій його ходою травинці виростають великі кущі буйного пирію, — так він різко і таємничо з'явився на мовчазних, глевких степах.

Ішов жовтим шляхом, що корчився напружено в небо — чоловік.

*

Сиділа під густим вишняком на лавочці і гляділа на небо, що вбиралося у вечірні, скривавлені довгим днем — шати.

Повіяло холодком.

З сусіднього болота гукнув бугай, і розплилося далеко по житах дзюрчання перепелиці.

Вона прислухалась чомусь до байдужого, безпорадного конання дня і зробилося чомусь тоскно. Боляче було слідкувати за останнім борсанням сонця, хотілося обняти з мерехтінням нив і скривавити і так червоний захід неба.

На колінях лежав розгорнений лист.
На вишняку тріснув соловей і боязко замовк.
Вона кинулась. Обома руками схопила листа і жагуче притулила до своїх губів.

— Пе-тре! — вирвалось з мукою з грудей.

Це було останнє, що рятувало од згасаючого дня.

На білому клаптику, нервовою рукою було накидано:

„Іду. Чекай. Петро“.

І ці дрібні крихточки сповнювали її великих бажань жити, рятували її од мулу й трясовини, що навідала на неї в цьому глухому, одірваному од життя — куточку.

Вона чекала його з дня на день, а серце так билося не в попад її хвилювання, і на щоках з'явилися хворобливі червоні плями.

Ти-б розважилася чим, поїхала хоч у город! — часто говорив їй батько — о. Никанор.

— Або до лікаря пішла... не їси чомусь, це-ж вредно!

Вона слухала його і робилося нудно. Їй противний зробився батько з того часу, як поховали її матір.

Тепер була одна надія: — побачити Петра.

І постать Петра заслоняла її батька.

*

Схилилася на вишняк і широко дивилася в синю синь неба.

Помалу виринали в пам'яті прикрі сторінки життя:

Володимир Ворошилов, голова сусіднього виконкому, що дня їздить до неї. І як нудно було слухати присягання цього нахабного чоловіка!

Вона мовчала.

— Соню! Ви пошли б у сад! — говорив о. Никанор, коли вона мовчала з Ворошиловим у кімнаті.

— Да — да! — підтвердив Володимир. — Дихнути свіжим повітрям корисно... — взяв її під руку.

Вона з мукою підвела очі і пішла в сад.

Посіли під вишняком.

О. Никанор дмухнув лампу — ніби збирається спати — сів біля вікна і очі вп'яв у дві постаті під вишняком.

У його голові механічно ворухились різної вартости плани: — ...ось голова виконкому — його зять... земля вертається до нього... о. Никанор має голос...

— Ну, словом, плани і перспективи так само рожеві й соковиті, як і до військового часу були в дійсності.

Він лукаво стежить за молодятами під вишняком.

Вона мовчить. Ворошилов палить цигарку за цигаркою.
(Певна ознака хвилювання).

Вона садистично радіє і вишукує гострішої методи до ображення свого сусіди.

Раптом Ворошилов кинув останню цигарку, голосно цмокнув губами і, довго не вагаючись, злегка оббив рукою її стан.

— Ніч прекрасна... правда, Соню?

Мовчала.

— Таких ночей я ще не бачив... — продовжував він, а рука дужче тиснула її тіло.

Вона мовчала.

Він так здавив їй груди, що нічим було дихнути, і здалося їй, що сили не було боротись, і швидко вона згубила своє „я“.

— Соню, чого мовчиш? — захекано рвав слова Ворошилов.

Далеко десь упала зірка і обшмалила верхів'я дерев.

Блиснуло по очах.

Це привело її до себе. Вона вирвалась і одскочила.

— К чорту! Геть! — і якимось безсило пішла до хати.

О. Никанор швиденько пірнув під одягало і затулив очі. Подумав: — дрян'я дело... не дається...

... Ворошилов трохи посидів, запалив цигарку і тихо пішов на вулицю.

Глибока ніч сп'янила його голову, вела чорним шляхом до дому і віяла снами легкими, васильковими межами дихала з нив.

Ворошилов рипнув дверима (дома), запалив лампу і чомусь голосно сказав:

— Ні — чорта! Первий раз...

І згадав густий вишняк о. Никанора і пару очей його доньки...

Мляво перебирала пальцями білий клаптик. Пильно вдивлялась в свої пальці і чомусь здригнулась. Вони ворушилися і нагадали їй руки божевільного... такі самі, як і в неї. Пильно вдивлялась і холодний піт виступав на чолі...

*

Схопилася.

Хвіртка грюкнула, широко відчинилася, і в ній з'явилася якась фігура з засмаленим лицем.

Вона наближалася в садок, до неї все ближче й ближче, глибоко дивилася і наче вгрузала в її очі.

На заході потухли останні вогники і густою прохолодою повіяло з болота.

О. Никанор вибіг на ганок, стрибнув через усі сходи і, заплутуючись у рясі, повис на шиї гостя.

— Петре! це ви Петя! — Плакав о. Никанор. — А ми думали, вмер уже... вбитий — думали.

— ... Усі троє стояли розхвилювані.

.....

*

На призьбі.

Вона слухала, поклавши йому на коліна голову, а він гладив її кучеряве волосся і стиха говорив довго, захоплено.

Він сам зачарувався своїми словами, і очі горіли йому і переливались, як розтоплене залізо.

Вона підвелася.

— Цю ніч... тремтів її голос.

Далі — мовчали.

Десь з шумом ховалась ніч під стріхи, де виринали жовті вогники, по вулицях скрипіли запізнені вози, брязкаючи плугами.

— Соню! ідіть уже! — гукав о. Никанор на ганку.

Тихо пішла до хати.

О. Никанор вештався в кімнаті, щось шукав під лавами і часто підтягав гнота в лямпадці, що блукала пасмами на спокійному лиці спасителя.

Стіл був застеляний чорною скатертиною, на образах чорні вишивки і рушники.

Петро довго мовчки озирався.

— Вас дивує? — весело запитав о. Никанор.

Потому, зітхнувши:

— Траур... траур, що ви хочете, час такий!

Він скинув рясу і з чорної тканини вилізла дужа, широкоплеча фігура в галіфе.

— „Який гайдамака!“ — подумав Петро.

Із вікон лізла ніч і сховала кутки у чернечі кап'юшони.

Засвітили лямпу.

Петро оглядав кімнату і якимось байдуже запитав:

— А як мій „папаша“?

— Та нічого, перебивається так-сяк...

Петро навмисне сказав, що буде йти. Але „отець“ ні за що не пускав „дорогого гостя“.

— Так давно бачились!... Може комуніст уже ви? — прижмуривши очі, запитав батюшка. — У нас не годиться може й сидіти?

Петро зареготався. Його смішив цей гайдамака з його хитрим підходом і сторожкістю.

Соня стояла на порозі, ховаючи усміх в стулених губах.

— Ну, як і комуніст? Невже так страшно?

— Та ні... це я так! — неловко сказав о. Никанор.

І, щоб зам'яти цю балачку, він роблено весело гукнув:

— Соню, ти б може що небудь — там?

Соня вийшла.

Петро важко схилювся на коліна.

О. Никанор чогось шукав у комоді.

*

... „жратва... шамовка“... — подумав Петро, глянувши на попівський сервірований стіл.

О. Никанор в придачу поставив велику пляшку, до половини випиту.

Зробилось противно.

Посідали.

О. Никанор наливав чарки, весело кинувши Соні:

— Тобі не дам, не вчись у комуністів! — підморгнувши на Петра.

Петро призириливо глянув на буйну гриву гайдамаки і йому рішуче хотілося образити цього „попа“.

Але не знайшовсь. У голові заплигали „чортики“. Зміг тільки з сумом сказати:

— А як по вашому? ми ось наїдаємося, а десь матері дітей їдять...

— Ну то що? — не думаючи, кинув отець, ковтаючи з зусиллям ковбасу.

— Нехай і самі себе покуштують... Годі вже нас їсти...

Він їв довго, якимось жадібно — як первісна людина. Пив часто, вимазував неохайно пучками мисочки, ворочаючи хижо щелепами.

Петро мовчки дивився на його з огидою, потому повернувся до вікна і сперся на лутку.

Фарба сорому залила щоки Соні.

Петро прислухався до сусіднього болота, яке розірвалося на крихточки і злилося в жаб'ячий концерт.

Він забув про о. Никанора, про те, що швидко зустрінеється із своїм батьком, і пірнув всією істотою в безодню сірої ночі.

На голову лягла м'ягка долоня...

Перед ним Соня стояла. Заплутаними, ніби винуватими очима глянула на нього і в безсиллі опустилася на лаву.

На столі смерділа одіткнута порожня пляшка, а лямпадка так само розвозила жовті плями на спокійному лиці спасителя.

Соня потушила лямпу і вийшла з Петром із хати.

Вони посіли на сходах і кудись у глибоку даль дивилися мовчки, де було небо застєбнуто на мільйон блискучих гудзиків.

: Північний вітер совиним летом пролетів над житами і сховав у глевкому спокою ночі — дві чорні постаті.

Вони жваво йшли межами, перестрибували канавки і швидко сховалися в чорній купі хутора з високим дзводом над криницею і довгими стайнями.

Совиний вітер кошлав роси, бродив по сонних вулицях і шепотів теплими губами забуту, навіяну зорями лапатами — казку.

II

Володька Ворошилов відчинив вікно, впустивши цілий сніп чадної черемхи. Він сперся на лутку, голову висунув з вікна і повними легеньями вбирав пахощі вохкої землі.

На калині вчився соловей витягати довгу ниточку, з-за хмар видерся кволій місяць і важко зупинився на щербатій пляшці серед смітника.

Володька сп'яніло глядів на роздряпане небо і мимоволі пірнув всією істотою в глибоку ніч.

Але швидко вертався до дійсності.

Рука під щокою терпла і заколода в м'язах.

Він спокійно зачиняв вікно.

Раптом, — насторожився.

Почув, як шляхом до містечка заторохтіли колеса, швидко наближаючись по вулиці, і скаженим льотом прошуміла повз вікна бричка, прямо на майдан, і десь на другім кінці затихла.

Володька встиг помітити дві постаті, пару вихрастих коней і більш нічого.

— Злодії — певно... — згодом подумав він, зачиняючи вікно.

На дворі шуміла ніч.

Володька сховався з головою в одягало і швидко потонув: спокійний, дитячий сон.

*

Володька солодко позіхнув, скинув одягало з голови і боляче встромив заспані очі в залите сонцем вікно.

— Ще трохи... — здається, подумав він і повернув голову на другий бік, надавши сонцю повне право куйовдитись у його кошлатій потилиці.

У двері тихо постукано. Потому придушено:

— Володимир Михайлович!

Стихло.

Господиня завше була рада, коли квартирант її спав, хоч-би й цілу добу.

— Менше харчів злопає! — економічно мислив її мозок.

Володька спав і поволі поринав у потолочену сонним мозком — дійсність.

... Ось Володька стоїть прив'язаний у стайні коло ясел. Він уже не Володька, — а корова. Корова, тоб-то Володька, жує околіт і йому так хочеться пити, так пересохло в роті і він потихеньку так: — му-му... і знову пережовує околіт.

Раптом рипнули двері і в них з'явився господарь. Глянув у ясла — околіт цілий.

— А щоб тобі здохла! — вереснув він і перетяг корову, тоб-то Володьку — вилками по спині.

— Може вона пити хоче? — чути знадвору голос господині.

Чоловік одв'язує Володьку од ясел і веде до криниці. А на дворі хуга, зима люта запорошує скалками очі і йому так холодно збилося, а вода холодна, з льодом у цеберці.

Корова п'є, смоче шорсткими губами і труситься сердешна. А сльози з очей тільки кап-кап.

Жалко стало йому корови, — тоб-то себе.

Прив'язав знову чоловік його до ясел і вкинув свіжого околоту.

Увечорі приходить жінка доїти корову. Сідає коло неї і вимиває вим'я. І помічає корова, що у неї вим'я велике і на ньому одна тільки велика цицька.

Узяла жінка обома руками цю цицьку, потягла до себе так здорово, що корова тільки: му-му...

— Це я, Володимир Ворошилов!—з одчаєм крикнув Володька і весь спітнілий — прокинувся.

У вікна заглядав розпечений золотий гудзик, а над ним схилилася господиня.

— Володимир Михайлович, уже одинацять!—і твердо, коливаючись широким задом, вийшла з кімнати.

Володька схопивсь. Перша думка, яка одвідала його, це було:— купити „сонника“. Друга:— взути чоботи і глянути на годинника.

Не дуже здивувався, коли глянув, як стрілка ковзалася чверть на 12. Він поволі приступив до „туалету“.

*

Вимився пахучим милом, побризкався одеколоном і на „сухую“—ковзнув бритвою над верхньою губою.

Потому виконав природній обов'язок снідання на всі 100%,—що складався з макітри пампушок і смаженого курчати. Непомітно опустив пряжку паска на три прольоти, узяв під пахву рудого портфеля і вийшов на вулицю, що бігла сперва греблею на майдан, тоді в нестямі крутилася у всі боки і врешті стрімголов падала в білий будинок, де над вікнами висіла червона дошка з написом:—РВИК.

Туди і йшов Ворошилов.

Ішов і зібралися на лобі віжечки в драбинку, бо думав не якої будь вартости думку—

...—вінчатись тут небезпечно, якійсь зубоскал пропечатає... ну, поїхати в город... але як довідаються,—прощай „пред“!

Маленька усмішка сковзнула по губах.

Нога уперлась у сходи і він швидко ускочив у сінці.

Звичною ходою пішов до свого кабінету, де стояла уже різнобарвна черга із клаптиками в руках.

Сторож чемно відчинив двері.

Увійшов.

Черга легко зітхнула. Прийшов той, якого так довго чекали.

Дзвінок. Впустили першого. За ним непомітно хотів хтось пролізти, але розколиканий натовп заревів на нещасного:

— Куди прешся!

— Без черги не пускай!

— Батечки! У мене діточки дома!

— Брось ты, курва!—горланив гайструватий парубок з пранцями на носі.

— Хто тобі винен, що в тебе діти!

Черга в півторапта чоловіка напірала на двері

Всі збилися в купу, дехто відходив у сінці і знову поринав у гущу, загублюючи раптом індивідуальність.

Центральна бібліотека
учебна бібліотека

— Куди ти, куркуляча мордо, лізеш! Це вам не царизма! — галасував натовп, погрожуючи кулаками на охайно вдягненого чоловіка.

У всіх тремтіли папірці в руках, а на вип'ятих на лобі жилах — виступили великі краплі поту.

Володька сидів за столом і поволі водив олівцем на папері. На грудях блищали значки модру, повітрофлоти, друзів дітей і ще якісь, невідомі певно й самому власникові грудей.

Це злякало бабусю, що увійшла перша, і вона важко впала на коліна.

— Що там є? — нервово кинув Володька.

— Не погуби маленьких діточок! — верещала бабуся, витираючи брудною полою очі.

Ворошилову ця історія почала набридати. Він подзвонив.

Ускочив сторож.

— Виведи цю хвору, нехай не затримає інших!

Здоровий мужчина потяг до дверей маленьке тіло.

— Ось бумажка! — дико скрикнула бабуся.

— А ну, стій! Дай сюди!

Сторож подав папірець.

Володька мовчки переглянув його, поривсь чогось у книгах, потому лице його спалахнуло ранковою зорею.

А! саботаж! контрреволюція! ігнорування республіки! — задихався од злости Володька і з швидкістю кулеметної стьожки випалював нахапаний у городі лексикон чужоземних слів.

— У тюрму собаку! мало! висшая мера наказания! — ревів Володька — і раптом голос тріснув.

Він помітив, як бабуся широко дивилася на його, потому зблідла і раптом грюхнула на підлогу.

Із старечих уст встигло вискочити:

— Діточки...

Володька безсило посунувся в крісло.

Йому пригадалася чомусь його мати, коли катував її поміщик за те, що вона украла його курку. Це-ж так давно було. А тут ясно усе вплило. І як вона промовила тоді безсило:

— Володька... сирітко моя...

Йому здалося, що це сон.

— Виведи її... сприси водою...

Сторож виволік зомлілу за двері.

Там мовчала вже черга і дехто почав розходитись.

*

Володька схопився з крісла і в безтямі почав ходити по кімнаті. Потому подзвонив.

— Скажи, що більше не приймаю! — кинув сторожеві. — А як тая?

— Не дише. Та це таке сміття, що не здохне! привичні мучитись! — відповів здоровий дурень і зник за дверима.

Володька бігав по кімнаті. Розстебнув коміра, — бо тіло горіло, ламав руки і раптом з огидою зірвав з грудей колекцію значків і жбурнув на підлогу.

— К чорту! не купите, сволочі! Ні! не з таких я! — погрожуючи кулаками, кричав Володька.

— Годі гратися на нервах! Годі! — вереснув в останнє і безсило схилився на стіл.

Голова його хиталась, як у дитини, коли плаче, а губи корчилились у судорзі.

*

Поволі од серця одлягло і він оглянув кабінета скаламученими очима.

— Я нию? — скрикнув він. — Я плачу? — і зареготався диким, істеричним голосом.

Нелюдський регіт покотився по всіх кімнатах. Швидко рипнули двері, в них з'явилося і так само швидко сховалося туберкульозне, хитре лице секретаря виконкому.

— Я нию? Я, Ворошилов, плачу? — він позбирав і приколов до грудей усі значки і, хижо ворочаючи чоловічками, комусь доказував:

— Брешете! Я не з таких!

Він одімкнув шухлядку, витяг пляшку і нахилки забулькав до денця.

Потому подзвонив у телефона.

— Комхоз! комхоз? Волков есть? січас? А, Шурка! приїздай зараз-же! Добре?

Повісив дудочку.

Поволі сів за стіл, витяг Арцибашева і став чекати Волкова на сотій сторінці емоційного роману.

За дверима стукали „Ундервуди“, у комнезамській кімнаті хтось сперечався за землю, а секретар виконкому монотонно вистукував на рахівниці.

*

Скоро з шумом увалився „комхоз“ (як просто звали його селяне) Шурка Волков і з розгону упав у крісло.

— Фу, чорт! душно! — розтібав коміра. — Ну як, Володька, прьот? — підморгнув Шурка.

Ворошилов запалив цигарку.

— Та сантіментальности найшли на мене нещодавно! — проми-мрив він.

— А, сантіменти! Весна! — ніби розумів, в чім справа, Волков.

— Та мати їх... — мугуро кинув Володька.

— Що, гарбуза може? Чи боїться твоїх значків її вельмишановний папаша о. Никанор? — продовжував штукарити Шурка.

Ворошилову зробилось неприємно.

Він уже був і нерадий такому візитові, але уперто вислухував цього чудака, глибоко затягаючись димом.

— Ну, що мовчиш? в мене вже язик болить!

— То замовкни! — відповів „предрик“. Потому, схаменувшись:

— Тут з продподатком... у селян істерика!

— А! продподаток! Істерика! Плюнь на їхні приставні! Це зілля весь час плаче. Я думав, щось важливе! Їрунда!

У Володьки стало легше на серці.

(Коли приватня людина дивиться на це цілком байдуже — то чому йому тільки псувати нерви?).

Він уже спокійно, як нічого не трапилося, почав:

— Слухай, братухо! Коли Соня не піде за мене без вінчання...— тут він замовк і очі знаком запитання кинув на Волкова, потому перевів їх винувато на вождів революції на стінах.

— Приблизно!.. це приблизно! Може цього й не буде, а як батько її не схоче оддати без цього?..

Руки в його тремтіли і він жалібно глянув у вічі Волкову.

Той, як укушений гадиною, підстрибнув:

— Ха-ха-ха! — залився Шурка, — ги-ги-ги! — качався „комхоз“ у кріслі, хапаючи руками повітря.

Володька думав, що той збожеволів і боязко одсунувся од нього.

— Ха-ха-ха-ха! — захлинявся Шурка. — Ти чудак, правду скажу, дружище! Така проста річ, а він серйозно думає над нею! Не такі діла робили і то був вихід! Ось глянь!

Він пошукав щось у себе в портфелі і витяг якийсь документ.

— Я шкіряний завод повернув власникові! Пам'ятаєш, як там у Маркса: — ограбував і лишив без хліба сотню пролетарів — і то нічого!

Він почував себе героєм і акторськи ударив пальцями по лобі:

— Отут повинно бути! Чуєш? що ти так остовпів? Отут повинно бути!

Володька здивовано дивився на товариша, потому спитав пошепки:

— Ну, а як-же це? це-ж проти закону!

— Дурень! — теж пошепки відповів Волков. — За це десять тисяч... оце і закон. Закона він шукає, чортова затичка!

Шурка витирав хусточкою лоба.

— Не сердься на мене, голубчик! — примирливим тоном звернувся до Володьки.

— Це я, знаєш, як кажуть „ідеалісти“, — у пафосі! А твою справу — владнаєм. Чепуха! Я допоможу! Ладно?

Володька в подяку кивнув головою.

Він заздалегідь вигадував, як-би йому перейти дорогу. „Ну за шкіряний завод ще повозиться! бреше бестія! А тут і я стану до помочи!“ — думав він.

А Шурка не вгавав.

— Мовчання — знак згоди. Уладнаєм діло! Ха-ха-ха! — і знову покотився в істеричному реготі.

Володька почекав, поки кінчиться ця процедура, і тихо сказав:

— Підемо до мене обідати!

— А... — роззявив рота „комхоз“.

— Буде, буде! — перебив Володька і мовчки вивів його з кабінету. Райвиконком порожнів.

Туберкульозний тип ішов рядом з головою К. Н. С. і щось тихо, таємничо розповідав.

Секретар К. Н. С. кричав, жестикулюючи, купці людей:

— А ви йому в зуби дивилися? Виломать двері не змогли? Ех ви, чуш осиковая! — наливалися трояндами щоки у молодого секретаря.

— Мовчатимете — і кури вас заклюють!

Натовп латаних свиток жадібно слухав і тремтяче крутив з газети козячі ніжки.

— Неправильність помітили, зараз у газету, пропечатать гадину таку! — продовжував юнак.

— Та що з вами говорить, отара темная, ех! — зітхнув секретар, підобгав палятурки під пахву і швидко збіг по сходах на вулицю.

.....

III

За далекими городами, де останні сояшники хилять голови на завтрішнє сонце, де кучерявиться шлях прудкий під отарою овець і грубим пилом припадає череда —

— сів присмерк.

Повіяло злегенька холодком, захитались вишняки кучеряво, затремтіли осики тремтінням тремтючим, тоді дихнуло дужо з сусіднього болота і насунула ніч на широку долину, весняні сні посіяла під стріхами, — з їх туманними глевкими і білими росами.

З містечка районного корчився шлях битий, комнезамським плугом незораний, плазував між нивами буйними, перелогами віковичними і вперся прямо в село Гопкалівку, потому вдарився об церкву св. Миколи — де був піп тепер о. Никанор із своєю донькою одиначкою Софією —

— і роздерся шлях цей, що біг з районного містечка коло церкви, і вузькими гадючками по всьому селі Гопкалівці — посіявся.

*

Отець Никанор зараз сидить на призьбі під хатою, узяв голову в руки пухлії і думає думу далеку, гіркими спогадами услану.

Як зараз бачить молодість свою, у семінарії страчену, бачить жону свою покійну, яку не любив аж до смерті її. Пам'ятає першу ніч весільну, ніч, яка дала життя донці Софії, що посрамила голову срібну, — о. Никанора стару голову. Схилився о. Никанор.

Ніяк не міг зрозуміти сьогоднішнього ранку.

Давив голову, кусав пучки — щоб пересвідчитись, що не спить.

... От уже сонце зійшло, навалилося на долівку снопом, на стіл... знає о. Никанор, що пора вставати, ранкового чаю напитись.

І дивується він:

— Чому не йде Соня, його донька одиначка?

Потому встав.
Підійшов до її світлиці, постукав тихо і рипнув дверима.
Постіль не зім'ята лежала...

І як зараз пам'ятає,—серце в його йокнуло і одірвалось у грудях.

... Підійшов до столика туалетного, побачив цидулку білу і покотилися сльози з під густих, срібних брів.

Дівочим почерком було написано:—

... „Любий батьку. Простіть мені. Я з Петром і їдемо з ним далеко дуже, з життям зустрінутись хочу.

Ваша Соня“.

Пригадує о. Никанор ранок сьогоднішній, тулить голову в долоні і пливе кудись у глибоку даль батюшка села Гопкалівки, поринає в холодочку вечірньому, совиним шумом неба сизого — висланому. Снить о. Никанор, на коліна голову сивую упустивши.

*

Проспівав ранковий півень і небо ранкове підняло малиновий капелюх.

У сусідніх дворах скот заворушився, на другому кінці села затремтів ріг чередника, і в глибокому небі заплів нову стьожку, безтурботний жайворонок.

Коло воріт підвода зупинилася, з неї скочило двоє молодців у нове вдягнених і швидко рипнули хвїрткою.

О. Никанор прокинувся на призьбі, сонними очима тривожно оглянув гостей.

— Добридень, о. Никанор! — озвався чорнявий з двох. — Що це, всюношна вам?

Поручкалися обоє з батюшкою і посідали рядом на призьбі.

— А ночі теплі, весняні ночі, чорт побори! — весело продовжував Шурка.

(Бо це був він і з ним Ворошилов).

Володька нервово запалив цигарку.

У нього тремтіли груди і пучки не могли втримати цигарки.

— Да, ніч, чорт возьми, гарна... — вилаявся на диво Волкову о. Никанор.

— Все чорт... Усі гади...

Шурка несміливо вищирив на його очі в якомусь чеканні.

О. Никанор поліз у кишеню ряс, витяг зім'ятий клаптик паперу і подав Волкову — процідивши крізь зуби:

— А мати її... безсоромниця... каналія...

Шурка глянув на клаптик, потому нахмурився і раптом покотився з реготу.

— Ха-ха-ха! — Володька! На! Ха-ха-ха! От так підвезла! — качався, узявшись за груди, Шурка — на призьбі.

— От так Соня! Ха-ха-ха! Героїня! Діва - Орлеанська!

Володька зблід, потому почервонів гарячковими трояндами і, хижо вищирівши очі,— скрикнув:

— Петро? Сволоч! Уб'ю!— І знову в безсиллі упав на призьбу.

О. Никанор злякано дивився на цю історію і мовчки витирав з очей сльози.

— Шурка, ходім! Ходім скоріше!

Потяг Володька до воріт Волкова і застогнала швидко колія по шляху в районове містечко.

Володька лежав на возі, уткнув голову в солому і здригався плечима, а над ним схилив я Шурка:

— Брось нить! Паскудить нерви за якесь барахло! Цього зілля хватить на світі!

На росяній толоці спокійно ремигав скот, пастушки розіклали вогонь і закурювали цигарки із сухих кізяків.

Сонце намагалося зібратись вище і висмоктати останній піт землі.

*

Це було в неділю.

Ворошилов нікуди не виходив і до вечора прикладав вохку, холодну хусточку до лоба.

Він страшенно схуд, очі вишились трауром і блищали хворобливими вогниками. Губи зішлися в уперту і рішучу лінію і часто дрижали і гралися корчами.

Довго ходив по кімнаті, щось думав тяжко, потому схилився на ліжко і божевільно уставив очі в одну крапку на стелі.

Пізнього вечора вийшов на двір, переліз через тин і городами подався на край села до балки, де притулилася підбита вітрами— хата Василина.

Сторожно підійшов до вікна і тихо зашкрябав.

До шибки приплюснувся ніс і швидко сховався.

Рипнули сінешні двері.

Володька увійшов у хату, прижмуривши очі, що а-ніяк не могли примиритись із жовто-зеленим каганчиком на столі.

У хаті, здавалося, нікого не було і він почував себе спокійним.

Наказав запнути ряднами вікна і подати „перваку“.

Василина, загнана злиднями жінка, що поклало на її лице глибокі борозни, швиденько полізла під піч, витерла полою пляшку і поставила на стіл.

Кухлик і кавалок хліба був тут-же.

— Може цибульки? — боязко спитала самогонщиця.

— Не треба! — нехотя бовтнув Володька і налив кухлика по вінця.

Пив довго, аж доти, поки Василина не сказала:

— Перваку нема вже, може другого?

— Давай! — рішуче сказав Володька.

Василина сиділа на полу і з сумом вираховувала на пучках— скільки оце буде їй шкоди.

Бо голова виконкому, Володька, пив завжди дурно, дозволяючи їй торгувати чортовим питвом.

Пив довго, бо горілка помогала йому ні про що не думати.

За першою пляшкою виникли якісь божевільні надії, потім він намагався не забути одну важливу справу, а саме: — прийти додому і записати в блок-нота: — „покарати на голову Петра“. Потому висунулась думка: — Покарати не Петра, а Соню, — бо вона - ж зруйнувала його щастя.

Швидко в голові завихрилися якісь постаті, тіні; чомусь до нього лізло нахабне лице Шурки Волкова, далі все змішалось в тумані і він устав з - за столу.

Паралізованою ходою дибав по долівці, щось гомонів під ніс і раптом звалився в кочергах.

Щось велике заворушилося біля його, грубо промовивши:

— Куда лізеш, гад...

Володька, широко розплющивши очі, почав уважно приглядатися до чорної купи — як мікробіолог приглядається до незвичайної бактерії.

Швидко він змахнув радісно руками і як мандрівець заблудившись у пустелі — побачив людину — крикнув:

— А! Товариш! Ги - ги - ги! Товариш? Правда? Ги - ги!

У кочергах лежав п'яний міліцай.

Володька обняв його і, заплутуючись язиком, рвав слова:

— Спрашую я, товариш? Ги - ги! Разом добивали революцію? Да? Спрашую я!

Міліцай послав його на сухі очерети і солодко повернувся на другий бік.

— Ги, лається! Ну й ляжу... — поклав голову на спину своєму сусідові і швидко поринув у забуття.

У хаті стало тихо.

Під вікном на калині нудно співав соловей.

Василина зняла рядна з вікон, викрутила гнота в каганці і стала чекати клієнтів.

„А це - ж так не часто буває... А тут ще дві туші в кочергах — що поволокли за собою страшну шкоду для Васишиного бюджету“.

Вона сиділа довго, глибоко замислившись, аж поки півень не роздер надвоє спокій у сінях на північ.

Тоді вона дмухнула в сліпе око на столі, перехрестила чоло, упала на лаву і важко, голосно заридала.

Десь у балці, довго, як передсмертний крик покійника, — застогнав сич.

*

Коли на лиці заграло сонце і повісилося червоно на кочергах, Володька, як ошпарений, схопився і повів очима по хаті.

— Васишино, дай води! — сів на лаві, боязко озираючись.

Хлюпнув водою на лице, промочив суху горлянку і подався до дверей.

Дорогою не забув ткнути чоботом у бік сонного міліцай, промовивши: вставай, архангеле! — вискочив у сіни.

Боязко, городами, присідаючи за сояшники, шкандибав додому Володька, сховавши капелюха за пазуху. Раптом упав на стежку і завмер. Серце швидко - швидко забилося, ось вискочить!

Прислухався.

— Це-ж свинство! Не прийти на зібрання! Таких за ґрати мало!
Володька стиснув зуби.

Гаврило, комнезам, розмовляв із якимось дідком, плутаючи його, Володимира Ворошилова — чесне, ім'я.

— Стой-же, гад! — подумав Володька і повз на руках вздовж стежки. Ось і город знайомий.

А він повз і повз як павук на всіх чотирьох.

Високо над ним шепотіли м'яко сояшники з вітром, колихаючи великим, патлатим листям.

Володька підвівся на ноги і з усіх сил кинувся в сіни. Він почув, як чоловічий голос гукнув його з вулиці і тому осліпши побіг у свою кімнату.

На порозі збив господиню з ніг, вона вереснула дико і простяглась біля дверей.

Він стукнув дверима, наклав гачок і безсило впав на ліжко.

— Фу чорт!... гади...

Витирав піт з чола і боязко глянув у двір через шибку. Володька побачив як великий чобіт піднявся над перелазом і вся огрядна фігура, Миколи Ярового голови К. Н. С., попрямувала до хати.

— Чорт! — подумав Володька і заметався по хаті.

Він ніяк не міг сховати свого хвилювання і ще більше зчервонів на лиці.

Раптом геніяльна думка блискавкою освітила його голову.

(Взагалі, Ворошилова часто одвідували геніяльні думки, але ця — побила рекорд над усіма).

Вмить жбурнув чоботи під лаву, скинув френча, одкинув гачка з дверей і пірнув з розгону під одягало. На лоба наклав вохку ще з вечера хусточку. Роблено застогнав.

— Володимире Михайловичу, можна? — загреміло за дверима.

Володька застогнав довго, з якоюсь протяжною, передсмертною мукою.

— Можна? — ревів невблагано голос.

Володька, як заляканий вчителем гімназист, протяг тоненько, з благанням:

— Можна...

У дверях з'явилася монументальна постать Ярового і важко опустилась на стілець проти Володьки.

— Добридень, т. Ворошилов! — промовив голова К. Н. С.

Володька уловив у його голосі нотку іронії і ще дужче застогнав.

— Дякую... груди болять... плеврит...

— Гм... плеврит, кажете, Володимир Михайлович? Да, погано... — томонів Яровий!

Ворошилов стогнав, затуливши очі.

— Гм... а як справа з ногами? — неодв'язно гремів велетень.

— Здається, хворі, ревматизм, приходиться пляжувати на стежках?

Тут він зареготався дуже, якимось нахабно.

Його регіт корчив тіло Володьки в три погібелі, рвав його засоромлену душу і витягав з горла благаючий, уже справді болісний стогін.

Яровий реготався.

І здавалось, що це регочеться не селянин, забитий капіталізмом, не монументальна фігура голови К. Н. С., — а здавалося: підвелися чорні ниви неможливі в страшному реготі, далекі степи й байраки з їх виснаженим, заплаканим боєм.

І мов вода весняна, що рве греблі й шумно та піняво мчить свої хвили, — так котився лиховісний регіт Ярового на бліде, змучене тіло Ворошилова.

Володька зрозумів усе.

Він знав, що ця нахаба бачила його на стежці поміж сояшниками і тепер нелюдськи з нього знущається.

Він раптом звівся на лікоть і настирливо, гостро глянув в очі Яровому.

— Т. Яровий! Я не хочу бути дурнем! Розумієте, чи ні? Власне, я не хочу, щоб хтось з мене зробив перед людьми — дурня! Чувсте?

Велетень спокійно зазначив:

— Я й не хочу з вас глумитись! Але що ви зараз хворі — це неправда. А в тім — я вас розумію! — підвівся й попрямував до дверей.

— Власно, до вас справа, ну я другим разом... Ви перехвилюйтеся! — відчинив двері.

— Товариш Яровий! — благаючим тоном сказав Володька. — Будьте ласкаві, зайдіть пізніше! І не забудьте: — я не хочу бути перед людьми дурнем.

Постать сховалася за дверима.

Володька скочив з ліжка, наклак гачка на двері, схопився за голову і в безтямі упав на подушку.

*

Не цікаво довідуватись, чи довго його голова бавилась на подушці, чи ні. Певно Володька й сам не знав. Але схопившись після „летаргії“ сів за стіл і на маленькому клаптику накидав:

„Т. Гаєвський!

Я хворий.

Приймай за мене“.

і крючкувато підписався.

Потому голосно гукнув:

— Марино!

— Що тут? — сердито кинула на порозі господиня.

— Маринко! — м'яко звернувся до неї Володька.

Піди, будь ласка, у виконком і передай оце Гаєвському, секретареві. Добре?

Здорова, кров з молоком, молодиця, узяла цибулку, спитала, чи не в „сполком“ часом прийдеться йти, і вийшла з кімнати.

Володька сів за стіл, узяв лице в долоні і почав думати думу глибоку, ворухив мозком і намагався вернути в споминах минулі дні.

І жажнувся молодий „предрик“.

Став перед дзеркалом і пильно вдивлявся в чоловічки. Вони були широкі. Раптом холодний піт виступив на лобі.

Він укусив себе за пальця і, не почувши болю, скрикнув:

— Божевільний?

Поклав долоню на голову, пощупав пульса.

Усе було нормальне, як нормально капали з неба зорі і сходило сонце.

А в дзеркало гляділа пара великих очей з широкими чоловiчками.

Він для „експерименту“ взяв з під подушки револьвера й притулив дуло до скроні. Заглянув у дзеркало.

Там хижо усміхалась пара великих божевільних очей.

Володька стиснув рукоять, націлився прямо на божевільного і раптом цілий промінь огню обшмалив очі.

Шматочки скла валялись на підлозі.

Володька в безтямі вибіг з хати, перестрибнув через тин і швидко подався по стежці, грудьми одштовхуючи сояшники.

Біг довго, аж поки балка не стала серед шляху, де притулилася підбита сіверкими вітрами — хата Василяни.

IV

Од краю до краю світа, з Сходу на Захід — простяглися капіталістичні країни.

І псуються зуби від злоти у якогось там цiлiндера або смокінгів, коли мимохiть палець його уткнеться в мапу, де червоно розповзся С. Р. С. Р.

Високі мури з мережками — похмуро поглядають на землю, колючий нагай щільно прилипає до тіла, а хижа куля соковито впивається в ростерзані груди робітника.

С. Р. С. Р. непохитно вистукує телеграфами.

Анени пильно вдивляються за океани.

Високо плавають аеро.

Пахне революцією, як після грози — озоном.

На мапі повільно розпливається червона фарба і зливає останні кордони.

Нервово одбиває телеграф . . . . .

. . . . . Масові розстріли робітників,

. . . . . Торговельний договір,

. . . . . Страйк,

— і остання, міцніша стьожка:

. . . . . ре —

— во

— лю

— ція / . . . . .

*

Відомі письменники, коли сідають за романа, обов'язково розбивають його на три частині, а саме: — зав'язка, розгортання дії, й розв'язка, або фінал.

Але чи варто тягатися з ними невідомому сількору, неможливу Андрію?

Його іржаве перо грубо виводить криві літери без зав'язок і розгортань дій. Він просто бере „дію“, пише про неї на клаптику паперу, підписується псевдонімом і кидає листа в скриньку — коло сільради.

V

Нехай читач не дивується, що ми разом з ним згубили наших давніх товаришів.

Коли ви революціонер і бачили на свої очі „жовтень“, — ви не здивуетесь.

Та це - ж нормальна річ — експресія і божевільні стрибки в забуття!

Хіба не згубила внутрішня контрреволюція в свій час з очей — Колчака, Денікіна і т. подібну мерзоту?

У бурю падають блискавиці без повороття на землю, перетворюючи повітря в чистий, приємний озон.

Так.

Ми знайомих друзів — найдемо.

— ... Ось, здається, — один з них.

※

Шурка Волков швидко переглянув газету, байдужо прочитав заголовки про „білий терор“ і солодко, втомно позіхнув.

— Нічого нового! — подумав і поклав газету на стіл.

Сьогодні сонце довго стояло на обіді, як здалося Волкову, і він нетерпляче поглядав на годинника.

— До восьмої ще далеко! чорт! — зазначив.

Ще раз проглянув цидульку, яка лежала в кишені.

Поволі, граючись гарним почерком вчителя, промовляв:

„Т. Волкову.

Будьте ласкаві зайти у вісім годин вечора на вечірку в школу.

Інформація у Віри Йосиповни“.

Шурка смачно усміхнувся.

Він уже почував — як Мопасан — наслідки цього вечора у вчителів. Знав, що це вузько сімейний вечір і був певний, що пощастить виконати обов'язки перед неблаганною природою.

Раптом здригнувся, широко вирачивши очі. Якимось дико глянув на газету й схопився на ноги. Потому сторожко нагнувся над газетою й тихо прошепотів губами — очі тим часом перестрибували з рядка на рядок: — район... Ворошилов — піячить... Волков... безхозяйственность...

Шурка одскочив. Стукав по лобі пальцями.

— Так... Володька — п'є... я... безхозяйственность, безхозяйственность... ха-ха-ха! Ну, я устрою вам хозяйственность! бреше падлюка, не піймає!

Його облило потом. Ще переглянув дописа і, пересвідчившись, що нічого нема про шкіряний завод,— зітхнув легко.

— Слава богу... не взнала бестія... а хозяйственность устроїм, це не важко...

Почував себе гарно. Усміхався тільки з Володьки:

— Мене нічого, ну, того чудака!... піячить!

Швидко надів капелюха, сховав газету і вискочив у двір.

Комхозовський візник запряг жеребця, сів на козли, підбравши віжки.

— Я сам!— сказав Шурка і сам узяв віжки.

Бричка рушила, швидко доїхавши до двору Ворошилова.

Дорогою Волков розвивав різні плани. Але останнє рішення клином засіло в мозкові.

— Коли Володька не читав газети,— не показувати йому сьогодні.

Він знав, що Володька тоді не піде на вечірку.

На цьому й зупинився.

99% було за те, що той не читав замітки.

І взагалі Ворошилов майже не читав газет. Коли приходили до виконкомку якісь політичні новинки, він передавав їх своєму секретареві.

Зараз політичні події були заслонені перед Володькою туманом невідомости. Та й на що йому вони?

Він знав, що й без нього обійдуться різні Чічеріни, Раковські й безліч комісарів, а він тут на селі сам упорається з різними „політичними“ подіями.

Не треба так дивитись на нього нам, громадянам.

Володька не чужий був і літературі. Він уважно перечитував фейлетони Остапа Вишні і займався плагіатами перед головою К.Н.С., велетнем Яровим.

Волков дипломатично жував мозок.

*

Ворошилов сидів за столом і, уважно придивляючись, чистив нігті. Настільки був захоплений роботою, що не помітив, як Шурка бомбою влетів у кімнату.

— Здоров!— кинув на порозі.— Ти! Здоров!

Володька здригнувся.

— А, це ти! Що ж так тихо?

— Чучело ти горох'яне! Що робиш? А, Євгеній Онегін! Знаєш, опера така!

Йому приємно було вразити Володьку своєю енциклопедичністю і тому нахабно засміявся.

— Так—так... кажеш, нігтики чистиш? А знаєш, єсть новинки!

Володька насторожився.

— Вечірка сьогодні!

— А... ось читай, у мене теж! показав папірець— точна копія Волкового, тільки на адресу Ворошилова.

— Я дуже радий!— говорив таємниче Володька.— Я-ж уже як місяць— постую!— Тут він зробив жалібне, мізерне лице.— Жінки не маю з місяць...